

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ МИКОЛАЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО»**

**ЦИКЛОВА КОМІСІЯ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНОГО ТА
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора з навчальної роботи

ВСП «Фаховий коледж МНУ

імені В.О. Сухомлинського»

Олена САХАРОВА

27 серпня 2024 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«РИМСЬКЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО»**

освітньо-професійний ступінь

фаховий молодший бакалавр

галузь знань

08 Право

спеціальність

081 Право

2024 – 2025 навчальний рік

Розробник: Рукінова Світлана Сергіївна, викладач вищої категорії циклової комісії економіко-гуманітарного та загальноосвітнього напрямку підготовки ВСП «Фаховий коледж МНУ імені В.О.Сухомлинського»

 Світлана РУКІНОВА

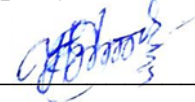
Робоча програма затверджена на засіданні циклової комісії економіко-гуманітарного та загальноосвітнього напрямку підготовки.

Протокол № 1 від «26» серпня 2024 року

Голова циклової комісії Владислав МИРУН

Програму погоджено навчально-методичною радою коледжу.

Протокол № 8 від «27» серпня 2024 року

Голова навчально-методичної ради Олена САХАРОВА

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 08 <u>«Право»</u> (шифр, назва)	Нормативна
		Рік підготовки:
Загальна кількість годин – 90	Спеціальність 081 <u>«Право»</u> (шифр, назва)	2-й
		Семестр
		4-й
		Лекції
Тижневих годин: аудиторних – 2,2 самостійної роботи студента – 2,7	Освітньо-професійний ступінь: Фаховий молодший бакалавр	14 год.
		Практичні, семінарські
		26 год
		Самостійна робота
		50 год
		Вид контролю: -

Мова навчання – українська

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 90 год.: 40 год. – аудиторні заняття, 50 год. – самостійна робота (44,4%~55,55%).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Мета викладання навчальної дисципліни «Римське приватне право»: відповідно до вимог Закону України «Про фахову передвищу освіту» надати студентам базову сукупність інформації та вмінь, що формує в них необхідні вихідні знання про римське приватне право.

2.2. Завдання курсу:

1. З'ясування предмету римського приватного права.
2. Дослідження джерел римського приватного права.
3. Засвоєння понять фізичної та юридичної особи у римському приватному праві, а також правоздатності і дієздатності.
4. З'ясування видів цивільного процесу та основних процесуальних інститутів в римському приватному праві.
5. Засвоєння поняття сім'ї та римського шлюбу, а також основних інститутів сімейного права у римському приватному праві.
6. Вивчення поняття речей та їх видів, а також основних речових прав.
7. З'ясування та вивчення поняття договору, їх класифікації, вміння розмежовувати різні види договорів.
8. З'ясування змісту зобов'язальних правовідносин та їх відмінності від речових.
9. З'ясування змісту правовідносин нібито з договорів
10. З'ясування змісту правовідносин нібито з деліктів.
11. Вивчення основних інститутів спадкового права у римському приватному праві.

Передумови для вивчення дисципліни: Теоретико-методологічною базою вивчення цієї дисципліни є такі навчальні дисципліни, як: «Основи правознавства», «Правознавство (спецкурс)», «Всесвітня історія».

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими **компетентностями**:

Перелік компетентностей випускника	
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у юридичній діяльності, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов, нести відповідальність за результати своєї діяльності.
Загальні компетентності(ЗК)	ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види

	та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
Спеціальні (фахові) компетентності (ФК)	СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії права, розуміння значення та ролі правничої професії у громадянському суспільстві. СК2. Знання і розуміння становлення та розвиток правових та державних інститутів на різних історичних етапах. СК6. Здатність аналізувати правові проблеми та приймати обґрунтовані рішення. СК8. Здатність критично мислити в процесі системного аналізу правових явищ і фактів.
Програмні результати навчання (РН):	РН7. Знати і розуміти основи теорії права, роль правничої професії у громадянському суспільстві. РН8. Використовувати знання історії держави і права для аналізу сучасних подій. РН14. Планувати та ефективно виконувати поставлені завдання у професійній діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Загальні положення римського приватного права

Тема 1. Поняття та загальна характеристика римського приватного права.

Тема 2. Джерела римського права.

Тема 3. Особи (суб'єкти права) в Римі.

Тема 4. Сімейні правовідносини.

Тема 5. Вчення про позов.

Кредит 2. Речове та зобов'язальне право

Тема 6. Речове право. Володіння. Право власності.

Тема 7. Права на чужі речі.

Тема 8. Загальне вчення про зобов'язання.

Тема 9. Загальне вчення про договір.

Тема 10. Окремі види договірних зобов'язань.

Тема 11. Позадовісні зобов'язання.

Тема 12. Спадкове право.

4.Структура навчальної дисципліни
Денна форма навчання

Назви тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	кон	ср
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. Загальні положення римського приватного права	30	8	10			12
Тема 1. Поняття та загальна характеристика римського приватного права	4	2	2			
Тема 2. Джерела римського права	4	2	2			
Тема 3. Особи (суб'єкти права) в Римі	8	2	2			4
Тема 4. Сімейні правовідносини	7	1	2			4
Тема 5. Вчення про позов	7	1	2			4
Кредит 2. Речове та зобов'язальне право	30	4	6			20
Тема 6. Речове право. Володіння.	10	2	2			6
Тема 7. Право власності	10		2			8
Тема 8. Права на чужі речі	10	2	2			6
Кредит 3. Речове та зобов'язальне право. Спадкове право	30	2	10			18
Тема 9. Загальне вчення про зобов'язання	4	2	2			
Тема 10. Загальне вчення про договір	8		2			6
Тема 11. Окремі види договірних зобов'язань	8		2			6
Тема 12. Позадоговірні зобов'язання	6		2			4
Тема 13. Спадкове право	4		2			2
Усього годин	90	14	26			50

5.Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1. Загальні положення римського приватного права	8
1.	Поняття та загальна характеристика римського приватного права	2
2.	Джерела римського права	2
3.	Особи (суб'єкти права) в Римі	2
4.	Сімейні правовідносини	1
5.	Вчення про позов	1
	Кредит 2. Речове та зобов'язальне право	4
6.	Речове право. Володіння.	2
7.	Право власності	
8.	Права на чужі речі	2
	Кредит 3. Речове та зобов'язальне право. Спадкове право	2
9.	Загальне вчення про зобов'язання	2
10.	Загальне вчення про договір	-
11.	Окремі види договірних зобов'язань	-
12.	Позадоговірні зобов'язання	-
13.	Спадкове право	-
	Разом:	14

6.Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1. Загальні положення римського приватного права	10
1.	Поняття та загальна характеристика римського приватного права	2
2.	Джерела римського права	2
3.	Особи (суб'єкти права) в Римі	2
4.	Сімейні правовідносини	2
5.	Вчення про позов	2
	Кредит 2. Речове та зобов'язальне право	6
6.	Речове право. Володіння.	2
7.	Право власності	2
8.	Права на чужі речі	2
	Кредит 3. Речове та зобов'язальне право. Спадкове право	10

9.	Загальне вчення про зобов'язання	2
10.	Загальне вчення про договір	2
11.	Окремі види договірних зобов'язань	2
12.	Позадоговірні зобов'язання	2
13.	Спадкове право	2
	Разом:	26

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1. Загальні положення римського приватного права	12
1.	Поняття та загальна характеристика римського приватного права	
2.	Джерела римського права	
3.	Особи (суб'єкти права) в Римі	4
4.	Сімейні правовідносини	4
5.	Вчення про позов	4
	Кредит 2. Речове та зобов'язальне право	20
6.	Речове право. Володіння.	6
7.	Право власності	8
8.	Права на чужі речі	6
	Кредит 3. Речове та зобов'язальне право. Спадкове право	18
9.	Загальне вчення про зобов'язання	
10.	Загальне вчення про договір	6
11.	Окремі види договірних зобов'язань	6
12.	Позадоговірні зобов'язання	4
13.	Спадкове право	2
	Разом:	50

8.Форми роботи та критерії оцінювання

Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, уміння самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (КР, залік) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу кредиту.

Оцінювання досягнень студентів здійснюється за 12-бальною шкалою.

Рівні навчальних досягнень	Бали	Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
	1	Студент розрізняє об'єкти вивчення
I. Початковий	2	Студент відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення
	3	Студент відтворює частину навчального матеріалу; з допомогою викладача виконує елементарні завдання
	4	Студент з допомогою викладача відтворює основний навчальний матеріал, може повторити за зразком певну операцію, дію
II. Середній	5	Студент відтворює основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило
	6	Студент виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу. Відповідь його(її) правильна, але недостатньо осмислена. Вміє застосовувати знання при виконанні завдань за зразком
	7	Студент правильно відтворює навчальний матеріал, знає основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, частково контролює власні навчальні дії
III. Достатній	8	Знання студента є достатніми, він (вона) застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь його (її)

		логічна, хоч і має неточності
	9	Студент добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в стандартних ситуаціях, уміє аналізувати й систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією
	10	Студент має повні, глибокі знання, здатний використовувати їх у практичній діяльності, робити висновки, узагальнення
IV. Високий	11	Студент має гнучкі знання в межах вимог навчальних програм, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях, уміє знаходити інформацію та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми
	12	Студент має системні, міцні знання в обсязі та в межах вимог навчальних програм, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Уміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно користуватися джерелами інформації, приймати рішення

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань. Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних робіт, уміння самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал. Завданням підсумкового контролю є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу модуля.

9. Засоби діагностики

Одним із важливих засобів підвищення ефективності навчального процесу є створення регулярної, активної, стимулюючої системи навчальної роботи

студентів. Ця стимулююча система проявляється у застосуванні різних видів контролю.

Контроль за виконанням студентами навчального плану з курсу «**Римське приватне право**», за рівнем отриманих ними знань, набутих навичок й умінь здійснюється за допомогою форм поточного, проміжного і підсумкового контролю, визначених навчальною програмою.

1. Поточний контроль здійснюється у ході повсякденної роботи студентів під час проведення семінарських (практичних) занять та інших форм контролю і має на меті перевірку рівня знань студента за темами дисципліни. Такий вид контролю стимулює у студентів прагнення до систематичної самостійної роботи, виконання практичних завдань, підвищення інтересу до навчальної дисципліни, формування почуття відповідальності за результати навчання.

Поточний контроль проводиться, зокрема, у таких формах:

- 1.1. Метод усного контролю: індивідуальне або фронтальне опитування.
- 1.2. Метод письмового контролю: контрольна робота
- 1.3. Метод тестового контролю (письмового).
- 1.4. Метод самоконтролю.

2. Підсумковий контроль застосовується для перевірки успішності знань студентів після завершення вивчення навчальної дисципліни.

10. Методи навчання

1. **Проблемні лекції** направлені на розвиток логічного мислення студентів. Коло питань теми обмежується двома-трьома ключовими моментами. Студентам під час лекцій роздається друкований матеріал, виділяються головні висновки з питань, що розглядаються. При читанні лекцій студентам даються питання для самостійного обмірковування. Студенти здійснюють коментарі самостійно або за участю викладача.
2. **Робота в малих групах** дає змогу структурувати семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду спілкування.
3. **Семінари-дискусії** передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.
4. **Мозкові атаки** – метод розв’язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити якомога більшу кількість ідей за дуже обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію.
5. **Кейс-метод** – розгляд, аналіз конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності.

6. **Презентації** – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань.

11. Рекомендована література

Базова

1. Владиченко С. Д. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Основи римського цивільного права” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 28 с.
2. Гладкий С. О. Римське приватне право: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення навчальної дисципліни підготовки бакалавра спеціальності 081 «Право». — Полтава, 2016. — 251 с.
3. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн та римське право: навчально-методичні матеріали. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2021. 108 с.
4. Козуб І.Г., Боднарук М.І. Основи римського цивільного права : навч. посібник / І.Г. Козуб, М.І. Боднарук. — Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. — 488 с.
5. Макаруч В.С. Основи римського приватного права: навч. посібник. — К.: Атіка, Харків: Право, 2015. — 256 с.
6. Мирза С. С. Основи римського права. Альбом схем: Наочний посібник / С. С. Мирза. — Одеса: ОДУВС, 2014. — 167 с.
7. Орач Є.М. Основи римського приватного права [Текст] : Курс лекцій / Є. М. Орач, Б. Й. Тищик ; Львівський держ. ун-т ім. Івана Франка. — К.: Юрінком Інтер, 2000. — 272 с.
8. Основи римського приватного права : навчально-методичний посібник / за ред. Є. О. Харитонова. — Одеса : Фенікс, 2019. - 296 с.
9. Основи римського приватного права: навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форми навчання / Демчук Т.І., Манжосова О.В., Мошинська Я.С., Лещенко О.В. Чернівці, 2021. 149 с.
10. Основи римського приватного права: Підручник / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, М. В. Домашенко та ін.; За заг. ред. В. І. Борисової та Л. М. Баранової. — Х.: Право, 2008. — 224 с.
11. Основи римського цивільного права : навч. посібник / І.Г. Козуб, М.І. Боднарук. — Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. — 488 с.
12. Підпригора О.А. Основи римського приватного права. — К.: Вища школа, 1995. — 264 с.
13. Підпригора О.А., Харитонов Є.О. Римське право. — К.: Юрінком Інтер, 2003. — 512 с.
14. Підпригора О.А., Харитонов Є.О. Римське право: підручник. — К.: Юрінком Інтер, 2014. — 525 с.
15. Римське право (в схемах) : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закладів] / кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, доц. М. Г. Поліщук. — Дніпро : Видавець Біла К. О., 2018. — 108 с.

16. Римське приватне право: Практикум для студентів наряду підготовки 6.030401 «Правознавство» / Уклад. В.М. Вовк, Р. А. Калюжний, К. Р. Калюжний, Л.О. Шапенко. – К.:ТОВ «МПЛеся», 2015. – 68 с.
17. Римське цивільне право : практикум / Уклад. Лубко І. М., Попова Н. О. – Черкаси : Видавництво ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2017. – 492 с.
18. Римське цивільне право : практикум / Уклад. Лубко І. М., Попова Н. О. – Черкаси : Видавництво ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2017. – 492 с.
19. Светоній (Гай Светоній Транквілл). Життєписи дванадцяти Цезарів: переклад з латинської / Гай Светоній Транквілл; [переклав з латинської Павло Содомора ; редактор Маркіян Кульчицький]. – Львів : Сполом, 2012. – 278 с.
20. Харитонов Є.О. Історія приватного права Європи: Західна традиція. – Одеса, 2001. – 328 с.
21. Харитонов Є.О. Основи римського приватного права : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / Є.О. Харитонов. - Одеса : В.К. Букаєв, 2016. – 395 с.
22. Ціцерон Марк Туллій. Про державу; Про закони; Про природу богів. De res publica; De legibus; De natura deorum / Марк Тулій Ціцерон ; переклад з латини Володимира Литвинова. – К: Основи, 1998. – 478 с.

Додаткова література:

1. Агафонов С. Особливості припинення шлюбу розлученням за стародавнім римським цивільним правом // Юридичний журнал. – 2005. – № 10. – С. 64-66.
2. Антошкіна В. Ретроспективний аналіз становлення та розвитку тлумачення правових норм крізь призму епох // Право України.-К.: Ін Юре, 2017.-№ 3 .-С. 126-137.
3. Балко О. О. Інститут шлюбу за римським правом та його рецепція у континентальному типі правової системи : дис... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Балко Олеся Олексіївна. – Львів, 2015. – 185 с.
4. Балко О. Становлення інституту шлюбу в римському праві та у країнах романо-германського типу правової системи // Віче. – 2010. – № 12. – С.5-6.
5. Буткевич О. Міжнародно-правові погляди глосаторів і постглосаторів // Часопис Київського університету права. – 2007. – № 3. – С.169-173.
6. Васильченко В.В. Рецепція римського спадкового права у сучасному спадковому праві України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський нац.ун-т ім.Т.Шевченка. – К.: Київський нац.ун-т ім.Т.Шевченка, 1997. – 19 с.
7. Гонгало Р.Ф. Суперфіцій у римському праві та контексті правової його рецепція у сучасному цивільному праві України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / НАН України ; Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. – К.: НАН України ; Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького, 2000. – 18 с.
8. Гриценко І. С. Римське право в Університеті Святого Володимира: у 2 кн. / за ред. д-ра юрид. наук., проф. І. С. Гриценка. - К.: Либідь, 2010. – 430 с.
9. Гутьєва В.В. Емфітевзис у римському праві та його рецепція у праві України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.01 / Львівський нац.ун-т ім. Івана Франка. – К.: НАН України ; Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького, 2000. – 18 с.

10. Дмитрієва Ю. Виникнення та розвиток інституту простого товариства: роль римського приватного права у цьому процесі // Право України. – 2007. – № 6. – С.126-130.
11. Журба В.С. Інститут пекулія та його різновиди в римському приватному праві / В.С. Журба, І.Г. Козинець // Юність науки. – 2017: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 26-27 квітня 2017р.) : Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2017. – 612 с. – С. 361-363.
12. Задорожній Ю. Формування інституту позадоговірних зобов'язань у римському праві // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2006. – № 13. – С.113-117.
13. Качур В. Природні умови обмеження правосуб'єктності фізичних осіб у Стародавньому Римі // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 3. – С. 8-12.
14. Колосова А. Римське приватне право та його вплив на розвиток сучасного цивільного права // Юридична Україна. – 2006. – № 9. – С. 22-25.
15. Павленко Д. Принцип добросовісності в римському праві та зобов'язальному праві України: порівняльний аналіз // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 4. – С. 129132.
16. Римське право і сучасність : матеріали Міжнар. наук. конф., 24 трав. 2013 р. / Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.", Півд. регіон. центр Нац. акад. прав. наук України, Міжнар. гуманіт. ун-т ; [упоряд.: Н. С. Адаховська ; за заг. ред. Є. О. Харитонова]. – О. : Фенікс, 2013. – 364 с.
17. Шала Л. В. Концепція приватної власності у римському праві та її рецепція у праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. – Львів, 2010. – 16 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ:

Офіційні веб-сайти органів державної влади України

1. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт/ - Режим доступу до електронних документів: <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index//>.
2. Президент України: офіційне інтернет-представництво. - Режим доступу до електронних ресурсів: <http://www.president.gov.ua/>.
3. Урядовий портал: єдиний веб-портал виконавчої влади України. - Режим доступу до електронних ресурсів : <http://www.kmu.gov.ua/control/>.

Пошукові правові системи

1. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт: Законодавство України. - Режим доступу до електронних документів: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main/index/>
2. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт: Законотворча діяльність Верховної Ради України: Законопроекти: Пошук за реквізитами. - Режим доступу до електронних документів: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc2.
3. Президент України : офіційне інтернет-представництво : Офіційні документи. – Режим доступу до електронних ресурсів : <http://www.president.gov.ua/documents/>.

4. Урядовий портал : єдиний веб-портал виконавчої влади України : Нормативно-правова база : База документів : Пошук документів за реквізитами. – Режим доступу до електронних ресурсів : <http://www.kmu.gov.ua/control/npd/search>.
5. Офіційний вісник України : Єдине повне офіційне періодичне видання нормативно-правових актів України. – Режим доступу до електронних документів : <http://ovu.com.ua/>.

Бібліотечно-бібліографічні ресурси

1. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт/: Бібліотечно-бібліографічні ресурси: Бібліографічний моніторинг. - Режим доступу до електронних документів: <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>.
2. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт/: Бібліотечно-бібліографічні ресурси: Бібліотечні Інтернет - ресурси. - Режим доступу до електронних документів: <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>.
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : Інтернет-сторінка. – Режим доступу до електронних документів : <http://www.nbuv.gov.ua/>.
4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : Система каталогів і картотек. – Режим доступу до електронних документів : http://www.nbuv.gov.ua/db/library_db.html.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : пошукова система сайту : Система каталогів і картотек : Каталог книжкових видань : Пошук у електронному каталозі. – Режим доступу до електронних документів : <http://www.nbuv.gov.ua/db/opac.html>.
6. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : пошукова система сайту : Система каталогів і картотек : Електронний фонд (тематичні та видові зібрання публікацій) : Електронна бібліотека авторефератів дисертацій : Пошук у електронній бібліотеці авторефератів дисертацій. – Режим доступу до електронних документів. - <http://www.nbuv.gov.ua/eb/ard.html>.
7. Національна парламентська бібліотека України : веб-сайт. – Режим доступу до електронних ресурсів : <http://www.nplu.org/ua/resources/resources.htm>.
8. Національна парламентська бібліотека України : веб-сайт : Політематична база даних статей з періодичних видань. – Режим доступу до електронних ресурсів : <http://analitic.nplu.org/>.

Журнальні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: пошукова система сайту: Наукова періодика України. - Режим доступу до електронних ресурсів: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/>.
2. Юридичний журнал: сайт журналу. - Режим доступу до електронних ресурсів: <http://www.justinian.com.ua/>.

Газетні ресурси

1. Голос України: газета Верховної Ради України: веб-сайт. - Режим доступу до електронних ресурсів: <http://www.golos.com.ua/>.
2. Урядовий кур'єр: газета центральних органів виконавчої влади: веб-сайт. - Режим доступу до електронних ресурсів: <http://www.ukurier.gov.ua/uk/>.